

Atıf: Nalbant, A. E., & Ünlüer, A. O. (2025). Göstergebilimsel Analizlerin Türkiye'deki Sinema Alanı Yüksek Lisans Tezlerine Yansımaları. *Journal of Communication, Sociology and History Studies*, 5(1), 34–44. <https://doi.org/10.53723/cosohis.58>

Akademik Editör: Didem Deniz Anamur

Alındı : 15 Mayıs 2025

Kabul Edildi : 10 Temmuz 2025

Yayın : 27 Temmuz 2025

Telif Hakkı: Bu eser, Creative Commons Atıf-Ticari Olmayan 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) ile lisanslanmıştır.

Etik ve Veri Kullanım Beyanı: Bu çalışmada kullanılan tüm veriler, araştırmanın şeffaflığını ve doğruluğunu sağlamak adına uygun şekilde yönetilmiştir.

Bu makale Arş. Gör. Ahmet Emin Nalbant tarafından, Prof. Dr. Ayhan Oğuz Ünlüer danışmanlığında hazırlanmakta olan "Auteur Yönetmen Sineması Bağlamında Wes Anderson Film Afişlerinin Göstergebilimsel Analizi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Fonlama: Bu çalışma, herhangi bir kurum, kuruluş veya fon sağlayıcıdan mali destek alınmadan, tamamen yazar(lar)ın kendi kişisel çabaları ve kaynaklarıyla gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Göstergebilimsel Analizlerin Türkiye'deki Sinema Alanı Yüksek Lisans Tezlerine Yansımaları

Ahmet Emin Nalbant¹, Ayhan Oğuz Ünlüer²

1 Uşak Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü Öğretim Üyesi, Uşak; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9666-5661>, ahmet.nalbant@usak.edu.tr

2 Uşak Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü Öğretim Üyesi, Uşak; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5615-0962>, ayhan.unluer@usak.edu.tr

Öz

Bu çalışma, Türkiye'de sinema alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinde göstergebilimsel analiz yöntemlerinin kullanım biçimlerini ve bu yöntemlerin kuramsal temellerini incelemeyi amaçlamaktadır. Göstergebilimsel çözümleme, sinema çalışmalarında anlamın üretimi, iletimi ve yorumlanması açısından güçlü bir kuramsal araç olarak öne çıkmakta; bu bağlamda film, afiş, karakter, mekân ve tür gibi çeşitli analiz nesneleri üzerinden kültürel, ideolojik ve estetik katmanların çözümlemesine olanak tanımaktadır. Araştırma kapsamında, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında 2009–2024 yılları arasında yayımlanmış, "göstergebilim" anahtar kelimesini içeren ve sinema alanıyla ilişkili olan yüksek lisans tezleri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bulgular, analiz nesnesi olarak en çok "film" ve "film afişi"nin seçildiğini; göstergebilimsel işlev olarak ise "anlam derinliği katmak" ve "kültürel kodları açıklamak" yaklaşımlarının öne çıktığını göstermektedir. Sonuçlar, göstergebilimin Türkiye'de sinema yüksek lisans tezlerinde giderek artan bir ilgiyle kullanıldığını ve bu yöntemin disiplinlerarası analizler için etkili bir zemin sunduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Sinema, Yüksek Lisans Tezleri, İçerik Analizi, Anlam Üretimi.

The Reflections of Semiotic Analyses in Graduate Theses in the Field of Cinema in Turkey

Abstract

This study aims to examine the ways in which semiotic analysis methods are employed and their theoretical foundations in master's theses written in the field of cinema in Turkey. Semiotic analysis stands out as a powerful theoretical tool in film studies for understanding the production, transmission, and interpretation of meaning. In this context, it enables the deconstruction of cultural, ideological, and aesthetic layers through various objects of analysis such as films, posters, characters, settings, and genres. Within the scope of the research, master's theses that include the keyword "semiotics" and are related to cinema, published between 2009 and 2024 in the Turkish National Thesis Center (YÖK), were examined using the content analysis method. The findings indicate that the most frequently selected objects of analysis were "films" and "film posters," while the dominant semiotic functions were "adding interpretive depth" and "decoding cultural codes." The results reveal a growing academic interest in semiotics in Turkish cinema graduate theses and highlight its effectiveness as a foundation for interdisciplinary analysis.

Key Words: Semiotics, Cinema, Master's Theses, Content Analysis, Meaning-Making.

Giriş

Göstergebilim, işaretler aracılığıyla anlamın nasıl üretildiğini ve aktarıldığını inceleyen disiplinlerarası bir alandır. Ferdinand de Saussure'ün yapısal yaklaşımıyla dilin temelini oluşturan gösteren ve gösterilen ikiliği; Charles Sanders Peirce'ün ikon, indeks ve sembol ayrımıyla ortaya koyduğu üçlü model; Roland Barthes'ın ise kültürel metinlerdeki anlam katmanlarını açıklayan mit kavramı, bu disiplinin temel taşlarını oluşturur. Göstergebilim, anlam üretiminin bireysel zihinsel süreçlerden çok, toplumsal ve kültürel bağlamlar içinde şekillendiğini vurgular. Sinema ise görsel, işitsel ve anlatsal unsurları bir araya getiren çok katmanlı bir anlatı formu olarak, göstergebilimsel çözümlemeler için zengin bir zemin sunar. Filmdeki karakterler, renk kullanımı, sahne düzeni, kamera hareketleri ve anlatı yapısı, yalnızca estetik değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik anlamları da taşır. Göstergebilimsel analizler, filmlerdeki sembolik katmanları açığa çıkarmakla kalmaz; izleyicinin anlam inşa süreçlerini de görünür kılar.

Bu bağlamda, Türkiye'de sinema alanında yazılan yüksek lisans tezlerinde göstergebilimsel yaklaşımların nasıl benimsendiği, hangi nesneler üzerinde yoğunlaştığı ve bu analizlerin hangi temellere dayandığı bu çalışmanın temel araştırma sorusunu oluşturmaktadır.

Sinema gibi görsel ağırlıklı anlatı formlarında, göstergebilimsel analizler film çözümlemelerinde özellikle tercih edilen kuramsal yaklaşımlar arasında yer almaktadır. Bu makalede, Türkiye'de sinema alanında yazılan lisansüstü tezlerde göstergebilimsel yaklaşımların nasıl konumlandırıldığı, hangi amaçlarla kullanıldığı ve akademik anlamda nasıl bir katkı sunduğu değerlendirilmektedir.

1. Literatür Taraması: Göstergebilimin Tarihi ve Gelişimi

Göstergebilim, anlamın ve mesajların her türlü biçimini ve bağlamını inceleyen, işaretler ve işaret sistemleri aracılığıyla anlam üretimi (semiosis) süreçlerini araştıran bir disiplindir. Ferdinand de Saussure, göstergebilimi dilin yapısal bir sistemi olarak tanımlayarak, gösteren (signifier) ve gösterilen (signified) ayrımıyla yapısal ilişkileri vurgulamıştır.

Charles Sanders Peirce ise göstergebilimi, ikon, indeks ve sembol gibi farklı işaret türleriyle anlamın oluşumunu açıklayan daha karmaşık ve akışkan bir süreç olarak ele almıştır. Roland Barthes ise göstergebilimi kültürel fenomenlerin ve metinlerin çok katmanlı anlamlarını çözümlemeye bir araç olarak kullanmış, göstergebilimi edebiyat ve kültür eleştirisinin merkezine yerleştirmiştir (Hodge, 2020). Böylece göstergebilim, hem yapısal hem de dinamik yönleriyle, anlamın toplumsal ve kültürel bağlamlarda nasıl üretildiğini ve yorumlandığını inceleyen kapsamlı bir yaklaşım sunar.

Göstergebilim, farklı medeniyetlerin düşünsel mirasından beslenen çok katmanlı bir disiplindir. Antik Yunan ve Çin'de işaretlerin sistematik biçimde incelenmesi, bu alanın başlangıcını oluşturmuştur. Aristoteles'in işaret teorileri, işaretlerin mantıksal işleyişini felsefi açıdan değerlendirirken, Çin felsefesinde işaretler daha çok toplumsal düzen ve etik sistemlerle ilişkilendirilmiştir. Bu dönemdeki düşünürlerin işaretlere yükledikleri anlam, yalnızca dilsel sistemlerle sınırlı kalmamış, doğa olaylarının, toplumsal davranışların ve dini ritüellerin de birer işaret olarak değerlendirilmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle Stoacıların 'semeion' kavramı üzerinden geliştirdikleri doğal işaret teorileri, günümüz doğa temelli göstergebilim anlayışına kaynaklık etmiştir. (Xia et al., 2014).

Erken dönem katkıları, Orta Çağ boyunca derinleşmiş; özellikle Aziz Augustine'in işaretleri sınıflandırması ve anlamlandırmasıyla yeni bir felsefi boyut kazanmıştır. Boethius ve Roger Bacon gibi düşünürler, işaretlerin mantıksal çözümlemesini yaparak skolastik gelenek içinde göstergebilimin temellerini atmışlardır (Rozin, 2022). Ayrıca bu dönemde göstergebilimsel düşünce, dinsel sembollerin anlamlandırılması ve yorumlanmasında kritik bir rol oynamış, ikonografi ve litürjik anlatılar aracılığıyla görsel işaret sistemlerinin de değerlendirilmesine katkı sunmuştur.

Modern çağda Ferdinand de Saussure ve Charles Sanders Peirce, göstergebilimin kurucu figürleri olarak kabul edilir. Peirce ve Saussure Saussure'ün yapısalcı anlayışı, özellikle edebiyat çözümlemelerinde büyük etki yaratmış, metinlerarası ilişkilerin yorumlanmasında

temel referans noktası olmuştur. Öte yandan Peirce'ün üçlü modeli, bilgi kuramı ve algı teorileriyle olan etkileşimi sayesinde yalnızca dilsel değil, görsel ve sembolik sistemlerin analizine de olanak tanımıştır.

Günümüzde göstergebilim, felsefi, kültürel ve bilimsel analizlerde etkili bir çerçeve sunmaktadır. Disiplinler arası doğası sayesinde, iletişimden antropolojiye, edebiyattan sinema ve tiyatroya kadar pek çok alanda kullanılmakta ve anlamın çözümlemesinde derinlik kazandırmaktadır (Nöth, 2001; Lagopoulos, 2016). Ayrıca göstergebilim, yapay zeka, bilgi teknolojileri ve medya analizlerinde de etkili bir araç haline gelmiş; özellikle görsel medya, sosyal medya platformlarında ve sinema alanında üretilen anlamın çözümlemesinde yaygın biçimde kullanılmaktadır.

2. Göstergebilim Kuramları

2.1. Charles Sanders Peirce'in Üçlü Gösterge Modeli

Charles Sanders Peirce, göstergebilim (semiyotik) alanında devrim niteliğinde bir kuram geliştirmiştir. Peirce'in göstergebilim anlayışı, işaretlerin anlam üretimindeki rolünü ve bu sürecin yapısal özelliklerini açıklamaya odaklanır. Onun yaklaşımı, özellikle üçlü gösterge modeliyle öne çıkar ve bu model, göstergebilimsel analizlerde temel bir referans noktasıdır (Metro-Roland, 2009; Kilstруп, 2015). Bu model, göstergebilimsel araştırmalarda anlamın oluşum sürecini çok katmanlı bir biçimde ele alır. Ayrıca Peirce'in kuramı, modern iletişim çalışmalarında önemli bir analiz çerçevesi olarak kullanılmaktadır. Özellikle gösterge kavramının genişletilmesi açısından büyük katkılar sunar.

Peirce'e göre bir gösterge (sign), üç temel unsurdan oluşur: Gösteren (Representamen), Gösterilen (Object) ve Yorumlayıcı (Interpretant). Gösteren, bir nesneyi temsil eden işarettir; gösterilen, işaretin gönderme yaptığı nesnedir; yorumlayıcı ise işaretin anlamını oluşturan zihinsel süreçtir. Bu üçlü yapı, göstergeyi yalnızca iki öğeyle sınırlayan yaklaşımlardan ayrılır ve anlamın oluşumunu daha dinamik bir süreç olarak ele alır (Metro-Roland, 2009; Kilstруп, 2015). Bu yapı, anlamın sabit değil, sürekli oluşan bir süreç olduğunu ortaya koyar. Böylece, Peirce'in modelinin dinamik

yapısı anlam üretimini daha derinlemesine incelemeyi mümkün kılar.

Peirce'in modelinde göstergeler üç ana türe ayrılır: ikon, indeks ve sembol. İkon, nesnesine benzerlik yoluyla bağlanır; indeks, nedensellik veya fiziksel ilişkiyle; sembol ise toplumsal uzlaşma ve kurallar aracılığıyla anlam kazanır (Metro-Roland, 2009; Andrews et al., 2024). Bu ayrım, göstergelerin farklı işlevlerini ve anlam üretim yollarını açıklamada kullanılır. Bu üçlü ayrım, işaretlerin sadece biçimsel yönlerini değil, aynı zamanda toplumsal ve bağlamsal boyutlarını da açıklar. Göstergelerin bağlam içindeki işlevleri, iletişim çözümlerinde farklı stratejiler sunar. Bu nedenle, gösterge türlerinin ayırt edilmesi analitik doğruluğu artırır.

2.2. Roland Barthes ve Mit Kavramı

Roland Barthes göstergebilimi kültürel fenomenlerin ve metinlerin çok katmanlı anlamlarını çözümlemede bir araç olarak kullanmış, göstergebilimi edebiyat ve kültür eleştirisinin merkezine yerleştirmiştir (Hodge, 2020). Barthes'ın göstergebilim (semiyotik) kuramı, anlamın nasıl üretildiğini ve iletildiğini inceleyen bir yaklaşımdır. Barthes, göstergebilimi üç temel aşamada ele alır: denotasyon (göstergenin temel, yüzeydeki anlamı), konotasyon (göstergenin kültürel ve duygusal çağrışımları) ve mit (toplumsal olarak paylaşılan, doğal kabul edilen derin anlamlar) (Putri et al., 2023; Nurfahresi & Prastiwi, 2025; Pamungkas et al., 2024; Rudy, 2024; Fahida, 2021). Bu yapı, bir filmin veya herhangi bir metnin çok katmanlı anlamlarını çözümlemeye olanak tanır.

Barthes'ın göstergebilim kuramı, filmlerdeki görsel ve işitsel öğelerin anlamlandırılmasında yaygın olarak kullanılır. Filmlerdeki sahneler, karakterler, diyaloglar ve semboller, Barthes'ın denotasyon, konotasyon ve mit kavramlarıyla analiz edilerek, yüzeydeki anlamların ötesinde toplumsal, kültürel ve ideolojik mesajlar ortaya çıkarılır (Putri et al., 2023; Pamungkas et al., 2024; Rudy, 2024; Afnira, 2024; Fahida, 2021). Bu yöntem, filmin yalnızca eğlence aracı olmadığını, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve ideolojilerin iletildiği bir iletişim aracı olduğunu gösterir.

Denotasyon, bir filmdeki nesne veya olayın doğrudan, sözlük anlamını ifade ederken; konotasyon, bu nesne

veya olayın izleyicide uyandırdığı çağrışımları ve duygusal anlamları içerir. Mit ise, bu çağrışımların toplumsal düzeyde paylaşılan, doğal kabul edilen ve çoğu zaman sorgulanmayan derin anlamlara dönüşmesidir (Putri et al., 2023; Pamungkas et al., 2024; - & Halomoan, 2022; Rudy, 2024; Fahida, 2021). Örneğin, bir filmdeki kolye nesnesi, denotatif olarak bir takı iken, konotatif olarak sevgi veya bağlılık anlamı taşıyabilir; mit düzeyinde ise, toplumda aşkın veya sadakatin sembolü haline gelebilir (Halomoan, 2022).

2.3. Ferdinand de Saussure ve Yapısalcı Yaklaşım

Ferdinand de Saussure, modern göstergebilimin (semiyotik) kurucularından biri olarak kabul edilir ve kuramının temelinde “gösteren” (signifier) ile “gösterilen” (signified) arasındaki ilişki yer alır. Gösteren, bir işaretin fiziksel biçimini (örneğin bir kelime, görüntü veya ses), gösterilen ise bu biçimin temsil ettiği kavramsal anlamı ifade eder. Saussure’e göre, anlam, işaretlerin birbirleriyle olan farkları üzerinden oluşur; yani bir işaretin anlamı, diğer işaretlerden farklı olmasından kaynaklanır (Dewanti, 2023).

Sinema analizinde Saussure’ün göstergebilim kuramı, filmlerdeki görsel ve işitsel unsurların anlamlandırılmasında kullanılır. Bir filmdeki sahneler, karakterler, renkler, objeler ve diyaloglar, gösteren olarak ele alınır; bu unsurların izleyicide uyandırdığı kavramsal anlamlar ise gösterilendir. Bu yaklaşım, filmin iletmek istediği mesajların ve alt metinlerin çözümlenmesini sağlar (Fauzan et al., 2023; Sinaga, 2023; Harish, 2022; Semiotika et al., 2024).

Saussure’ün göstergebilim kuramı, sinemada anlamın nasıl üretildiğini ve izleyiciye nasıl aktarıldığını açıklamada güçlü bir araç sunar. Özellikle mizansen, renk, ışık, kostüm ve nesne kullanımı gibi unsurlar, gösteren olarak analiz edilip, bunların toplumsal, kültürel veya psikolojik anlamları (gösterilen) ortaya çıkarılır. Bu yöntem, filmlerin sadece yüzeydeki hikayesini değil, aynı zamanda alt metinlerini ve sembolik katmanlarını da çözümlmeye olanak tanır (Harish, 2022; Semiotika et al., 2024).

2.4. Sinema Bağlamında Göstergebilimsel Analizler

Göstergebilimsel analiz, sinema ve görsel tasarımda önemli bir araç olarak kabul edilir. Bu analiz yöntemi, filmlerdeki işaretlerin ve sembollerin anlamlarını çözümlmeye yardımcı olur ve bu sayede izleyicilere daha derin bir anlama deneyimi sunar. Sinema dilinin oluşumunda işaretlerin rolü, kültürel kodlar, ses tasarımı, oyunculuk, anlatı yapısı ve görsel imgeler gibi unsurların her biri, insan toplumunun karmaşıklığını yansıtan ve kıran bir göstergebilimsel doku oluşturur (Tasbolatuly et al., 2024).

Göstergebilim, filmlerin dilini anlamak için kullanılan bir yöntemdir. Filmlerdeki görsel ve işitsel işaretler, izleyicilere belirli mesajlar iletmek için kullanılır. Örneğin, bir film afişindeki başlık tasarımı, filmin hikayesiyle uyumlu bir görsel güç yaratmak amacıyla tasarlanır. Bu tasarımlar, modern grafik teknikleri, ifade edici tipografi, kompozisyon ve renk kullanımı ile kalıcı bir etki yaratır (M & Selvaraj, 2024).

Göstergebilimsel analiz, filmlerin estetik unsurlarını anlamak için de kullanılır. Sinemanın estetiği, görsel tasarım, işaretler ve kodlar, semboller, metaforlar ve diğer bileşenler üzerinden incelenebilir. Bu analiz, filmlerin sosyo-kültürel normlarla olan ilişkisini de ortaya koyar (Dandekar, 2021).

Sinema, edebi eserlerin sinematik sembollere dönüştürülmesiyle değer yaratır. Bu süreçte, görsel ve işitsel işaretler, edebi "metin"lerin sinematik ortama uyarlanmasıyla kullanılır. Bu uyarılama, hem edebiyat hem de sinema için ortak karakterler ve özgün "ekran" karakterleri kullanılarak gerçekleştirilir (Chuiko, 2019). Göstergebilimsel analiz, filmlerin nüanslarını tam olarak anlamak için önemli bir yaklaşımdır. Bu yöntem, işaretleyici ve işaretlenen arasındaki ilişkiyi ve bunların nasıl anlamlı bir yorum ürettiğini belirlemeye çalışır. Bu analiz, filmlerin karmaşık senaryolarını ve karakterlerini izleyiciye daha anlaşılır kılar (E, 2022). Yönetmenlik alanında göstergebilim, sanatla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Yönetmenler, eserlerinde sıkça işaretler ve gizli semboller kullanarak izleyicilere gördüklerini veya duyduklarını bağımsız olarak yorumlama fırsatı sunar. Bu, sinemada işaret sisteminin yaygın bir şekilde kullanılmasına ve bazı yönetmenlerin ayırt edici bir özelliği haline gelmesine yol açar (Krypchuk et al., 2024).

3. Metodoloji

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde sinema çalışmaları giderek daha karmaşık, çok katmanlı ve disiplinler arası bir alana dönüşmekte; bu bağlamda göstergebilimsel analiz yöntemleri, filmlerin anlam dünyasını çözümlemede önemli bir kuramsal araç olarak öne çıkmaktadır. Ancak Türkiye'de sinema alanında hazırlanan yüksek lisans tezlerinde göstergebilimin nasıl ve ne ölçüde kullanıldığına dair sistematik bir inceleme eksikliği göze çarpmaktadır.

Bu makalenin amacı; Türkiye'de sinema alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinde göstergebilimsel yöntemlerin kullanım biçimlerini analiz etmek, ne tür filmler veya temalar üzerinde uygulandığını ortaya koymaktır.

Bu çalışmanın temel problemi, şu soru etrafında şekillenmektedir:

- Türkiye'de sinema alanında hazırlanmış yüksek lisans tezlerinde göstergebilimsel analiz yöntemleri ne düzeyde ve nasıl kullanılmaktadır?

Bu çalışma, hem sinema alanında araştırma yapmayı hedefleyen akademisyen adayları hem de teorik yönelimleri geliştirmeyi amaçlayan araştırmacılar için göstergebilimin nasıl uygulandığına dair eleştirel ve yapılandırıcı bir bakış açısı sunacaktır. Ayrıca:

- Türkiye'deki sinema yüksek lisans tezlerinin zenginliğini ve eksikliklerini ortaya koyarak literatüre katkı sunacaktır.

- Göstergebilimsel yöntemlerin akademik tez yazımında nasıl daha etkili kullanılabileceğine dair öneriler geliştirecektir.

- İleride yapılacak çalışmalarda daha tutarlı metodolojik seçimler yapılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu yönüyle çalışma, yalnızca mevcut durumu analiz etmekle kalmayacak, aynı zamanda sinema göstergebiliminin Türkiye akademisindeki konumunu tartışmaya açarak alana yeni bir yön kazandırmayı hedefleyecektir.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖK Tez) veri tabanında "göstergebilim" anahtar kelimesiyle yapılan tarama sonucunda ulaşılan yüksek lisans tezleri arasından sinema alanıyla ilgili olanlar seçilerek incelenmiştir. Seçilen tezler, çalışmanın analiz kapsamına uygun olarak tez yılına ve bağlı oldukları üniversitelere göre sınıflandırılmıştır. Araştırma kapsamında nitel araştırma desenlerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, yazılı, görsel ya da işitsel materyallerdeki belirli örüntülerin sistematik biçimde tanımlanmasını ve yorumlanmasını amaçlayan, anlam temelli bir yaklaşımdır (Krippendorff, 2018; Neuendorf, 2017). Bu doğrultuda, her tezde analiz edilen metin türü (örneğin film, film afişi) ve yöntemsel stratejiler (örneğin gösterge çözümlemesi, anlam katmanları analizi, kültürel kodların açılması) sistematik biçimde kodlanmıştır. Ayrıca, tezlerin adları, yazarları, yılı, üniversiteleri, anabilim dalları, analiz nesneleri ve göstergebilimsel işlevleri de kodlama sürecine dahil edilmiştir. Böylelikle tezlerin kuramsal yönelimleri, analiz ettikleri içerikler ve sundukları akademik katkılar daha bütüncül bir şekilde değerlendirilmiştir.

Kodlama Cetveli:

Değişken Adı:	Açıklama:
Tez Adı	Tezin tam başlığı
Yazar	Tez yazarı
Yıl	Tezin tamamlandığı yıl
Üniversite	Tezin yapıldığı üniversite
Anabilim Dalı	Tezin bağlı olduğu akademik anabilim dalı
Analiz Nesnesi	Tezde analiz edilen medya/metin türü (film, afiş, fragman vb.)
Göstergebilimsel İşlev	Göstergebilimsel çözümlemenin amacı (örneğin kültürel kodların çözümü)

3.3. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Türkiye'de sinema alanındaki akademik üretimin göstergebilimsel yönüne dair sistematik bir haritalama sunacaktır. Bununla birlikte, sadece YÖK Tez Merkezi'nde, 2009-2024 yılları arasında yayımlanmış tezlerin incelenmesi ve izin verilmemiş ya da üniversite bünyesinde yazılıp paylaşılmayan tezleri içermemesi

nedeniyle kapsamı sınırlıdır. Ayrıca, analizlerde subjektif değerlendirmeler etkili olabilir.

4. Bulgular

Bu YÖK Tez Merkezi'nde "Göstergebilimsel" anahtar kelimesiyle yapılan arama sonucunda, sinema alanındaki yüksek lisans tezleri seçilmiş ve inceleme yapılmıştır. Aşağıdaki listede tezlerin adları ve tezlerin yayınlandıkları yıllar ifade edilmiştir.

- 2009, Macbeth filminin Roman Polanski uyarlamasının rüya ve sanrı sahnelerini jungçu psikanalitik simgelerinin göstergebilimsel çözümlemesi
- 2009, Reha erdem sinemasına göstergebilim açısından bakış Beş Vakit filminin göstergebilimsel bağlamda incelenmesi
- 2010, 2000 sonrası Türk sinemasında dönüşüm ve 'Uzak İhtimal' filminin göstergebilimsel analizi
- 2010, Sinemanın gelişim aşamasında Eisenstein Sineması ve Potemkin Zırhlısı filminin göstergebilimsel açıdan çözümlenmesi
- 2015, Göstergebilimsel yaklaşımla sinemasal mekân analizi: Otellerde geçen filmler üzerinden mekânsal ve anlamsal çözümler
- 2015, Sinemada ütopya ve distopya Children of Men filminin göstergebilimsel çözümlemesi
- 2016, 1969-1973 yılları arası Türk filmlerinin mitolojik ve göstergebilimsel çözümlemesi Tarkan filmi örneği
- 2016, Sinema jeneriklerinin göstergebilimsel analizleri ve Türk sineması jenerikleri için uygulama önerileri
- 2017, Kültür endüstrisi bağlamında 'Örnek Aile' filminin göstergebilimsel analizi
- 2017, Distopik filmlerin göstergebilimsel analizi Terry Gilliam sineması
- 2018, Masal formunun sinemaya uyarlanması Pamuk prenses ve Keloğlan filmlerinin göstergebilimsel açıdan incelenmesi
- 2018, 1960 - 1980 yılları arası Türk ve Amerikan Western film afişlerinin göstergebilimsel açıdan çözümlenmesi
- 2018, Zeki Demirkubuz sinemasında ataerkillik söylemi Bulantı filminin göstergebilimsel bir incelemesi
- 2018, Amerikan sinemasında neo-noir türünün göstergebilimsel açıdan incelenmesi
- 2019, Tüketim toplumu kavramı üzerinden 'They Live' filminin göstergebilimsel analizi
- 2019, Türk sinemasında korku filmlerinin göstergebilimsel çözümlemesi
- 2019, Yeniden çevrim Türk filmleri afişlerinin göstergebilimsel analizi
- 2019, Zvyagintsev filmlerinde ailenin sunumu Göstergebilimsel bir analiz
- 2019, 2010-2017 yılları arasında yapılmış çocuk film afişlerinin göstergebilimsel analizi
- 2019, Film afişlerinde imgeler: Saul Bass film afişlerinin göstergebilimsel incelemesi
- 2019, Film afişlerinde foto manipülasyon kullanımının göstergebilimsel çözümlemesi, Yorgos Lanthimos film afişleri
- 2020, Yeşilçam sineması dönemi afişlerinde erkek imgesinin kullanımı ve göstergebilimsel açıdan incelenmesi
- 2020, Tolga Karaçelik'in 'Sarmaşık' filminin göstergebilimsel çözümlenmesi
- 2020, Sinemada korku-gerilim türü Alfred Hitchcock sineması ve 'Arka Pencere' filminin göstergebilimsel çözümlenmesi'
- 2021, Sinemada mekân ve iktidarın göstergebilimsel çözümlemesi Tolga Karaçelik filmleri
- 2021, Türkiye'de ulusal sinema bağlamında Ali Duygu Sağıroğlu filmlerinin göstergebilimsel açıdan incelenmesi
- 2022, Hollywood'un ekonomi politiği bağlamında Marvel filmlerinin göstergebilimsel analizi
- 2023, Dram sanatının alanı olarak sinema Vahşetin Çağrısı filminin Martin Esslin'in göstergebilimsel yaklaşımıyla çözümlenmesi
- 2023, Amerikan görsel kültürünü Forrest Gump filmi üzerinden okumak: Göstergebilimsel bir analiz

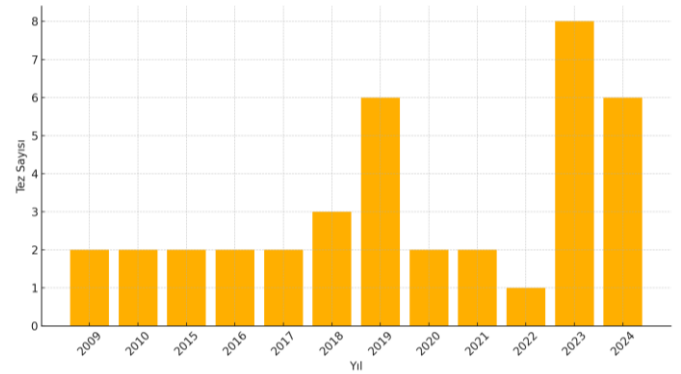
- 2023, Neuralink projesinden sinemaya modüler birey: Bilim kurgu filmlerinde modülerleşen kahramanın göstergebilimsel analizi
- 2023, Afişlerde kültürel özelliklerin incelenmesi; Antalya Altın Portakal ile Cannes Film Festivali afişlerinin göstergebilimsel karşılaştırmalı çözümlemeleri ve kurumsal afiş uygulamaları
- 2023, 2010-2020 yılları arasında Türk korku sinemasındaki film afişlerinin göstergebilimsel yöntem ile çözümlenmesi ve değerlendirilmesi
- 2023, Gastronomi temalı filmlerin göstergebilimsel analizi
- 2023, Azerbaycan sinemasından bir örnek Sahilsiz Gece filminin göstergebilimsel analizi
- 2024, Göstergebilimsel çözümleme ile Türk film afişlerinde çocuğun sunumu (2010-2022)
- 2024, Altın Koza 'En İyi Film Ödülü' kazanan film afişlerinin göstergebilimsel incelenmesi (2014-2023)
- 2024, Türk sineması masal uyarlama filmlerinde karakter dönüşümünün analizi Ali Baba ve Kırk Haramiler ile Külkedisi filmlerinin göstergebilimsel çözümlemesi
- 2024, Nacer Khemir sineması ve Bab'Aziz filmi; Göstergebilimsel çözümleme
- 2024, Film afişlerinin grafik tasarım ve göstergebilimsel açıdan incelenmesi Hayao Miyazaki film afişleri örneği
- 2024, Hasan Özgen belgesel filmlerinin kültürel miras açısından göstergebilimsel çözümlemesi

4.4.1. Yıllara Göre Göstergebilimsel Tez Dağılımı

Grafik.1'de, 2009-2024 yılları arasında Türkiye'de göstergebilimsel analiz yöntemini kullanan yüksek lisans tezlerinin dağılımı gösterilmektedir.

2023 yılı, örneklemdaki en fazla tezin yazıldığı yıl olup, tüm tezlerin beşte birinden fazlası (%21,05) bu dönemde tamamlanmıştır. Bu artış, dijital kültürün etkisiyle göstergebilimsel çözümleme araçlarının daha fazla benimsenmesini yansıtabilir.

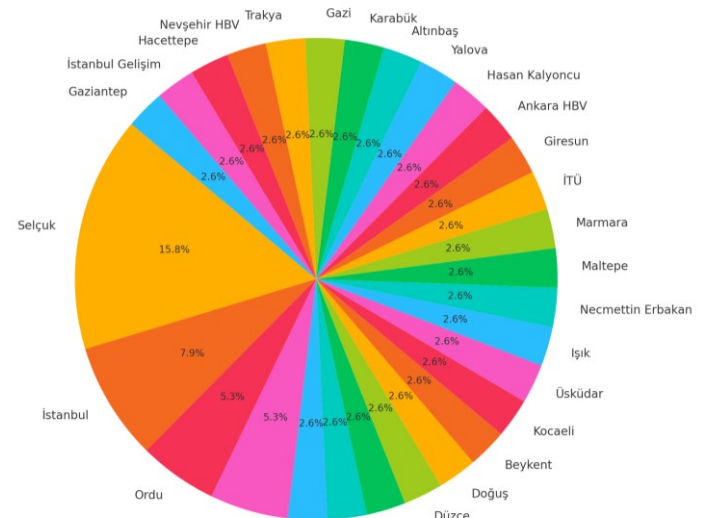
Grafik 1. Yıllara Göre Gösterge Bilimsel Tez Dağılımı

4.4.2. Üniversitelere Göre Göstergebilimsel Tez Dağılımı

Türkiye'deki farklı üniversitelerde göstergebilimsel analiz yöntemiyle sinema alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinin yüzde dağılımı Grafik.2'de gösterilmektedir.

Grafik 2. Üniversitelere Göre Gösterge Bilimsel Tez Dağılımı

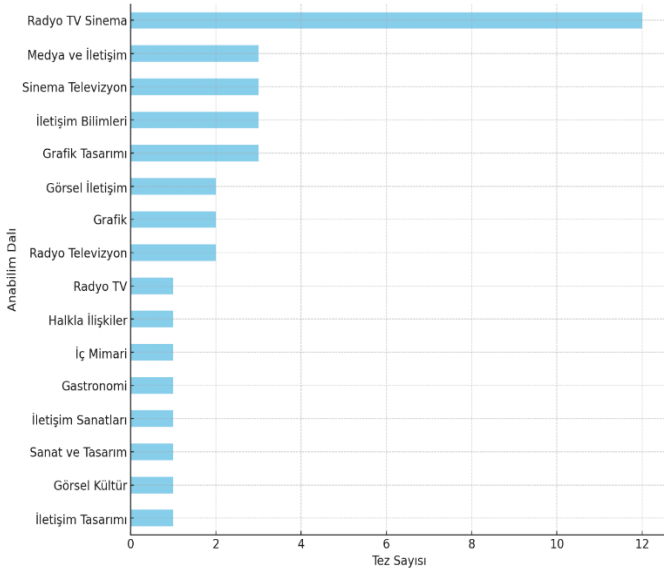
Verilere göre Selçuk Üniversitesi %18,4 oran ile açık ara en çok göstergebilimsel tez üreten kurumdur. Bunu Ordu, İstanbul ve Atatürk üniversiteleri takip etmektedir. Bu dağılım, göstergebilim yaklaşımının belirli üniversitelerde daha kökleşmiş bir araştırma alanı haline geldiğini, bazı üniversitelerde ise henüz sınırlı kaldığını göstermektedir.

4.4.3. Anabilim Dallarına Göre Göstergebilimsel Tez Sayısı

Grafik.3'de, göstergebilimsel analiz yöntemiyle hazırlanmış tezlerin anabilim dallarına göre dağılımını gösterilmektedir. Radyo TV Sinema, Radyo Televizyon ve Radyo TV Anabilim Dalları, farklı isimlendirilmelerine rağmen benzer içerikleri düşünülüp beraber ele alındığında, toplamın neredeyse %40'ını oluşturarak sinema alanındaki göstergebilimsel çalışmalarda en çok çalışmanın yapıldığı anabilim dalı olarak görülmektedir.

İletişim Bilimleri, Grafik Tasarım ve Medya ve İletişim gibi alanların da önemli oranlara sahip olması, göstergebilimsel yaklaşımın disiplinlerarası doğasına işaret eder. Bu, göstergebilimin medya, sinema ve iletişim teorisi ile de bağları olduğunu göstermektedir.

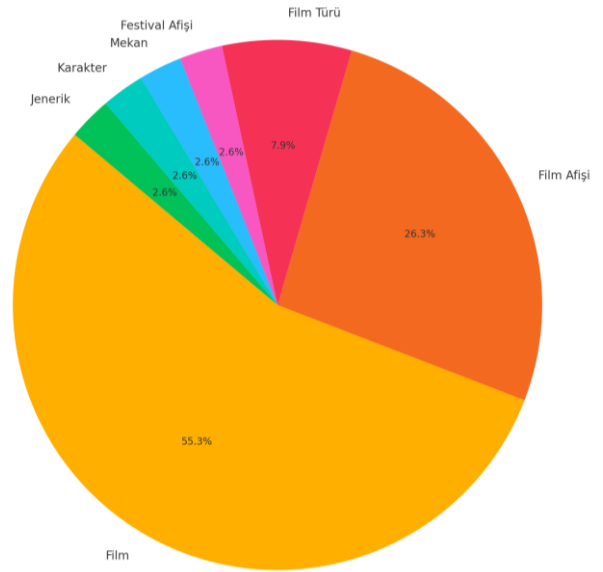
Grafik 3. Anabilim Dallarına Göre Gösterge Bilimsel Tez Sayısı

4.4.4. Analiz Nesnesine Göre Göstergebilimsel Tez Dağılımı

Göstergebilimsel yöntemle hazırlanmış sinema alanındaki yüksek lisans tezlerinde analiz edilen nesnelerin dağılımı Grafik.4'de gösterilmektedir.

Grafik 4. Analiz Nesnesine Göre Gösterge Bilimsel Tez Dağılımı

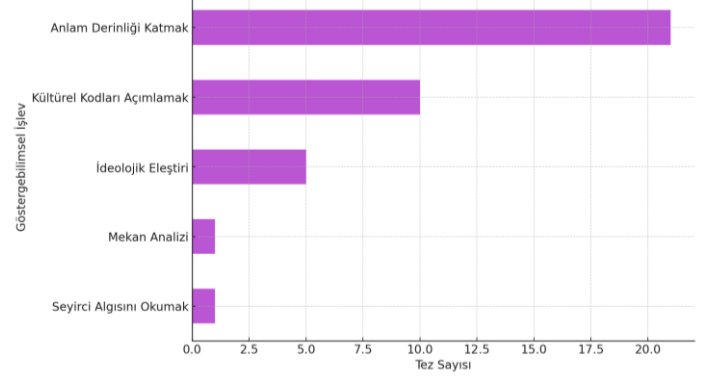

Verilere göre tezlerin büyük çoğunluğu doğrudan 'Film' (%52,63) üzerine odaklanmıştır. 'Film Afişi' ise %28,95 ile ikinci sıradadır ve bu durum göstergebilimin sinemanın görsel uzantılarına da uygulandığını ortaya koyar. Geri kalan küçük oranlar ise 'Film Türü', 'Karakter', 'Mekan', 'Festival Afişi' ve 'Jenerik' gibi analiz nesnelerine dağılmıştır. Bu çeşitlilik, göstergebilimin sinema alanında yalnızca filmleri değil, sinemasal yapıyı oluşturan çok katmanlı unsurları da çözümlemeye kullanıldığını göstermektedir.

4.4.5. Göstergebilimsel İşleve Göre Tez Dağılımı

Grafik.5'te, yüksek lisans tezlerinde göstergebilimsel analizlerin hangi işlevler doğrultusunda kullanıldığı görselleştirmektedir.

Grafik 5. Göstergebilimsel İşleve Göre Tez dağılımı

Grafikte görüldüğü üzere, 'Anlam Derinliği Katmak' işlevi %47,37 oran ile en yaygın kullanılan yaklaşımdır. 'Kültürel Kodları Açıklamak' %31,58 oranla ikinci sıradadır ve bu durum göstergebilimin kültürel analizlerde güçlü bir araç olarak görüldüğünü gösterir. 'İdeolojik Eleştiri' %13,16 oranla daha eleştirel okumaların sınırlı ancak anlamlı şekilde tercih edildiğini ortaya koymaktadır. En düşük oranlı işlevler olan 'Mekan Analizi' ve 'Seyirci Algısını Okumak' ise göstergebilimin uygulama alanının genişliğini göstermekte, fakat henüz bu alanlarda daha az çalışıldığını da yansıtmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'de 2009-2024 yılları arasında sinema alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinde göstergebilimsel analiz yönteminin nasıl ve ne düzeyde kullanıldığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bulgular, göstergebilimsel yaklaşımın özellikle son beş yılda belirgin biçimde artan bir ilgiyle ele alındığını göstermektedir. Özellikle 2023 yılı, göstergebilimsel çerçeveye tez üretiminin en yoğun olduğu dönem olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, dijitalleşme, medya çeşitliliği, kültürel temsillerin çoğalması ve disiplinlerarası yöntemlerin yaygınlaşmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda, üniversitelerde bu alana dair farkındalığın artması ve danışman kadrolarının yönlendirmesi de bu eğilimi destekleyici unsurlar arasında yer almaktadır.

Üniversite dağılımı incelendiğinde, Selçuk Üniversitesi'nin açık ara önde olduğu, bununla birlikte Ordu, İstanbul ve Atatürk üniversitelerinin de kayda değer katkı sunduğu görülmektedir. Bu durum, bazı üniversitelerde göstergebilimsel analizin kurumsal olarak daha yerleşik bir araştırma yönelimi haline geldiğine işaret etmektedir. Ayrıca bu üniversitelerin iletişim, güzel sanatlar veya görsel kültür odaklı bölümlerinde göstergebilimsel çözümleme pratiğinin yaygınlaşması, kurumların metodolojik yönelimleriyle ilgilidir.

Anabilim dalları bağlamında ise Radyo Televizyon başlığı altında toplanabilecek farklı programlar (Radyo TV, Radyo TV-Sinema vb.) %40'a yaklaşan oranıyla açık farkla öne çıkmaktadır. Bu oran, göstergebilimin özellikle sinema ve televizyon çalışmalarında temel yöntemsel araçlardan biri olarak kabul gördüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, grafik tasarımı,

iletişim bilimleri, medya ve iletişim çalışmaları gibi alanlarda da göstergebilimin tercih edilmesi, yöntemin farklı disiplinler arası bağlamlarda da karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır. Bu eğilim, göstergebilimin yalnızca sanatsal veya teorik bağlamlarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda uygulamalı ve görsel iletişim alanlarında da işlevsel olduğunu göstermektedir.

Analiz nesneleri bakımından tezlerin yarısından fazlası doğrudan "film" üzerine kuruludur. Bu, sinemanın kendisinin bir metin olarak anlam üretme potansiyeline duyulan teorik ilgiyi yansıtırken, ikinci sırada yer alan "film afişi" gibi görsel malzemeler de göstergebilimsel yöntemin sinema dışında da uygulanabilirliğini göstermektedir. Azınlıkta kalan analiz nesneleri —örneğin karakter, mekan, jenerik gibi— göstergebilimin detaylı yapısal çözümlemelerdeki esnekliğini ortaya koymaktadır. Özellikle karakter ve mekan gibi unsurların çözümlenmesi, göstergebilimin anlatı yapılarıyla ve ideolojik okuma pratikleriyle güçlü bağlar kurduğunu kanıtlamaktadır. Bu bağlamda, analiz nesnelerinin çeşitliliği, yöntemin çok katmanlı yapısal ve anlamsal çözümlemelere olanak tanıyan yapısını desteklemektedir.

Göstergebilimsel işlevlere göre dağılım ise yöntemin kullanım amacını anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. En baskın işlev "anlam derinliği katmak" olarak tespit edilmiştir. Bu da göstergebilimin çoğunlukla metnin çok katmanlı yapısını açığa çıkarmak için tercih edildiğini göstermektedir. "Kültürel kodları açıklamak" işlevi ise yöntemin kültürel bağlamlarla ilişkilendirilerek kullanıldığını gösterir. "İdeolojik eleştiri" gibi daha eleştirel okuma yönelimleri de yer almakla birlikte, görece daha sınırlı bir oranla temsil edilmektedir. Bunun, tezlerin büyük kısmının betimleyici ya da yapısal çözümleme ekseninde kalmasıyla ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Ancak bu sınırlı dağılıma rağmen ideolojik ve kültürel analizlerin varlığı, göstergebilimin eleştirel kuramlarla birlikte kullanılabilme potansiyelini göstermektedir.

Sonuç olarak, göstergebilimsel analiz yöntemi, Türkiye'deki yüksek lisans tezlerinde giderek artan biçimde tercih edilen güçlü bir çözümleme yaklaşımı haline gelmiştir. Bu eğilim, sinema çalışmalarında metinsel, görsel ve kültürel unsurların çok yönlü yorumlanmasına olanak tanıyan göstergebilimin, akademik araştırma ortamlarında daha fazla yer bulduğunu göstermektedir. Ayrıca göstergebilimsel

yöntemin çoğunlukla 'film' gibi temel analiz nesnelerinde yoğunlaştığı, ancak afiş gibi daha mikro unsurlara da yönelmeye başladığı görülmektedir.

Analizler çoğunlukla film ve film afişleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Ancak jenerik, karakter, mekân, ses, kostüm, müzik gibi sinemanın diğer yapısal unsurları da göstergebilimsel inceleme için verimli alanlardır. Araştırmacılar bu unsurları dikkate alarak daha özgün ve ayrıntılı analizler gerçekleştirebilir. Göstergebilim doğası gereği disiplinlerarasıdır. Sinema analizlerine psikoloji, kültürel çalışmalar, iletişim teorileri, toplumsal cinsiyet çalışmaları gibi farklı disiplinlerden bakış açıları entegre edilerek çözümlemeler zenginleştirilebilir.

İlerleyen süreçte hem analiz nesnelerinin hem de göstergebilimsel işlevlerin çeşitlenmesiyle bu yöntemin daha derinlemesine ve eleştirel biçimde kullanılacağı öngörülebilir. Bu bağlamda, göstergebilim sadece bir çözümleme aracı değil, aynı zamanda anlam, kültür ve ideoloji üzerine derinlikli düşünme biçimlerini mümkün kılan bir epistemolojik çerçeve olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Afnira, E. (2024). Mitos Dalam Kampanye Politik. Wedana: Jurnal Kajian Pemerintahan, Politik Dan Birokrasi. <https://doi.org/10.25299/Wedana.2023.12594>
- Andrews, E., Bierman, H., Hannon, B., & Ling, H. (2024). Semiosis And Embodied Cognition: The Relevance Of Peircean Semiotics To Cognitive Neuroscience. *Sign Systems Studies*. <https://doi.org/10.12697/Sss.2024.52.1-2.02>
- Chuiko, V. (2019). Перекодування Творів М. Хвильового Засобами Кіно: Семіотичний Аспект.. Актуальні Проблеми Української Літератури І Фольклору. <https://doi.org/10.31558/2308-1902.2019.27.4>
- Dandekar, N. (2021). The Semiotics Of The Visuals, Songs, Dances And Music: Analysing Aesthetics Of Indian Cinema With Reference To 3 Idiots, An Adaptation Of Chetan Bhagat's Fiction Five Point Someone. ****, 58, 5579-5590. <https://doi.org/10.17762/Pae.V58i2.2977>
- Dewanti, D. (2023). Semiotic Analysis Of Ferdinand De Saussure's Structuralism On "Energen Green Bean" Advertisement. *Ssrn Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4487450>
- E, S. (2022). Semiotics Analysis On Maanagaram (2017). *Journal Of Advanced Research In Journalism & Mass Communication*. <https://doi.org/10.24321/2395.3810.202205>
- Fahida, S. (2021). Roland Barthes' Semiotics Analysis On The Film "Nanti Kita Cerita Hari Ini" (Nkcthi) By Angga Dwimas Sasongko. *Cinematology: Journal Anthology Of Film And Television Studies*. <https://doi.org/10.17509/Ftv-Upi.V1i2.40622>
- Fauzan, M., Suswanto, D., Myrna, R., & Sakinah, N. (2023). Signifier And Signified Meaning In "The Spongebob Squarepants Movie": A Study Of Semiotics. *Barista : Jurnal Kajian Bahasa Dan Pariwisata*. <https://doi.org/10.34013/Barista.V10i01.1377>
- Halomoan, H. (2022). A Semiotics Analysis Of Forget Me Not A Film Directed By Kei Horie Using Roland Barthes' Theory. *E-Linguatera*. <https://doi.org/10.31253/Lt.V1i2.960>
- Harish, B. (2022). Semiotic Analysis Of Dalits Identity In Sarpatta Parambarai (2021). *Journal Of Advanced Research In Journalism & Mass Communication*. <https://doi.org/10.24321/2395.3810.202204>
- Hodge, Bob. (2020). Knowledge, Complexity, Power: Social Semiotics As Metadiscipline. *Linguistic Frontiers*, 3(2), 21-33. [doi:10.2478/Lf.2020.0011](https://doi.org/10.2478/Lf.2020.0011)
- Kilstrup, M. (2015). Naturalizing Semiotics: The Triadic Sign Of Charles Sanders Peirce As A Systems Property.. *Progress In Biophysics And Molecular Biology*, 119, 3, 563-75. <https://doi.org/10.1016/j.pbiomolbio.2015.08.013>
- Krippendorff, K. (2018). *Content Analysis: An Introduction To Its Methodology* (4th Ed.). Sage Publications.
- Krypchuk, M., Nabokov, R., Rozhkovska, V., Chepura, K., & Sukhomlyn, H. (2024). Semiotic Field Of Directing At The Beginning Of The Xxi Century. *Salud, Ciencia Y Tecnología - Serie De Conferencias*. <https://doi.org/10.56294/Sctconf20241009>
- Metro-Roland, M. (2009). Interpreting Meaning: An Application Of Peircean Semiotics To Tourism.

- Tourism Geographies, 11, 270 - 279.
<https://doi.org/10.1080/14616680902827225>
- Lagopoulos, A. (2016). A Meta-Theoretical Approach To The History And Theory Of Semiotics. *Semiotica*, 2016, 1 - 42.
- M, R., & Selvaraj, M. (2024). Revisiting Title Design In Vernacular Cinema: A Cine Semiotic Analysis. *Shodhkosh: Journal Of Visual And Performing Arts*.
<https://doi.org/10.29121/Shodhkosh.V5.I1ncjcfpc.2024.802>
- Neuendorf, K. A. (2017). *The Content Analysis Guidebook*. Sage Publications.
- Nöth, W. (2001). *Handbook Of Semiotics*. *Semiotica*, 2000, 1 - 2.
- Nurfahresi, C., & Prastiwi, Y. (2025). Roland Barthes' Semiotic Theory: The Potrayal Of Femininity In The Film Aladdin (2019). *Ranah Research : Journal Of Multidisciplinary Research And Development*.
<https://doi.org/10.38035/Rrj.V7i3.1401>
- Pamungkas, B., Patria, T., & Asadulloh, H. (2024). Analisis Film Ngeri-Ngeri Sedap: Pendekatan Metode Roland Barthes. *Mediakom : Jurnal Ilmiah Komunikasi*.
<https://doi.org/10.22441/Mediakom.V14i1.24853>
- Putri, A., Inayah, A., & W. (2023). A Semiotic Analysis Of Aladdin Movie By Using Roland Barthes Theory. *Lunar*.
<https://doi.org/10.36526/Ln.V6i2.2453>
- Rozin, V. (2022). *Semiotics As A Philosophical And Methodological, Natural Science And Mathematical Discipline*.
- Rudy, R. (2024). Reading Signs In Films Through Barthes' Semiotics. *Jolali: Journal Of Language And Literature*.
<https://doi.org/10.35842/Jolali.V2i1.13>
- Semiotika, A., De Saurre, F., Dakwah, P., Film, P., , “., Tanzilal, S., Razzaq, A., & Manalullaili, D. (2024). Analisis Semiotika Ferdinand De Saurre Pesan Dakwah Pada Film “Mengejar Surga”. *Pubmedia Social Sciences And Humanities*.
<https://doi.org/10.47134/Pssh.V1i3.179>
- Sinaga, W. (2023). Representation Of Ferdinand De Saussure's Semiotics In The Film Jakarta Vs Everybody. *International Journal Of Cultural And Social Science*.
<https://doi.org/10.53806/Ijcss.V4i1.836>
- Tasbolatuly, A., Ismagambetova, Z., & Hejazi, S. (2024). Semiotic Concepts Of Culture And Cinema Language. *Journal Of Philosophy, Culture And Political Science*.
<https://doi.org/10.26577/Jpcp.2024.V90.I4.A5>
- Xia, Y., Staiano-Ross, K., & Day, H. (2014). An Early Semiotic. *Semiotica*, 2014, 49 - 83.